

อ ำ ศั ย ม า น ะ
เ พื้ อ ธิ ะ ม า น ะ

หมู่สัตว์ประกอบด้วยมานะ มีมานะเป็นเครื่องร้อยรัด

ยินดีแล้วในภพ

จึงต้องเป็นผู้กลับมาสู่ภพอีก

ส่วนผู้ใดอาศัยมานะละมานะได้แล้ว น้อมไปในธรรม

ย่อมก้าวล่วงซึ่งกิเลสเครื่องร้อยรัดทั้งหลาย

อาศัยมานะเพื่อละมานะ

๘๘

ในการอยู่ร่วมกันนั้น เราอาจหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ขึ้นอยู่กับว่าใครจะฝึกตัวมาได้ดีกว่ากัน สามารถระงับอารมณ์โกรธหรือความไม่พอใจได้ ความโกรธอาจไม่ใช่เป็นเรื่องเลวร้ายเสมอไป บางครั้งอาจเป็นแรงขับเคลื่อนให้คนเราทำงานบางอย่างที่ยากให้สำเร็จได้ง่าย เพราะอาศัยความมุมานะพยายาม ความสำเร็จจึงบังเกิดขึ้นอย่างที่ไม่มีการคาดถึง ยิ่งใจมุ่งมั่นเป็นสมาธิความสำเร็จยิ่งเกิดขึ้นเร็ว อย่างไรก็ตามการดีอารมณ์ทั้งหลายที่ไม่ดี สามารถขจัดได้ด้วยสมาธิ อีกทั้งสามารถเปลี่ยนความหงุดหงิดให้มาเป็นความสุข และความสำเร็จได้ด้วย

มีพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ใน มานสูตร ความว่า

“หมู่สัตว์ประกอบด้วยมานะ มีมานะเป็นเครื่องร้อยรัด ยินดีแล้วในภพ จึงต้องเป็นผู้กลับมาสู่ภพอีก ส่วนผู้ใดอาศัยมานะละมานะได้แล้ว น้อมไปในธรรม ย่อมก้าวล่วงซึ่งกิเลส เครื่องร้อยรัดทั้งหลาย”

มานะคือความถือตัว กระด้างกระเดื่อง เกิดขึ้นจากความคิดที่เกี่ยวข้องด้วยการอ้างถึงชาติ ตระกูล วุฒิ การศึกษา หรือความรู้ความสามารถเป็นต้น มานะจะเกิดขึ้นได้ง่ายมาก เมื่อเกิดการเปรียบเทียบ เช่นเทียบว่าใครดีกว่ากัน ใครเสมอกับตน หรือต่ำกว่าตน สิ่งเหล่านี้อาจบันดาลอารมณ์โกรธให้เกิด

อาศัยมานะเพื่อละมานะ

๘๕

ขึ้นได้ สำหรับผู้มีปัญญาจะอาศัยความมานะสร้างความดีให้
ยิ่งๆ ขึ้นไป เพื่อจะได้ละมานะออกจากใจ ดังเรื่องของอุปกาสีวก
ดังนี้

*ในสมัยพุทธกาล มีนักบวชนอกพระพุทธศาสนานามว่า
อุปกาสีวก เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์แสวงหาทางพ้นทุกข์
เพื่อกู้ครั้งนั้น ได้เดินทางไปพบกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใน
ระหว่างทางอันเป็นเขตเมืองคยาคัมมหาโพธิสถาน อุปกาสีวก
เห็นชายแห่งพระฉัพพรรณรังสีของพระผู้มีพระภาคเจ้า เกิดความ
ฉงนใจจึงเดินเข้าไปใกล้ แล้วเพ่งพินิจดูพระพุทธรักษ์ด้วยความ
สนเท่ห์ยิ่งนัก

พระบรมศาสดาทรงไขติช่วงด้วยพระเกตุมาลา ทรง
สรงจีวรนำเลื่อมใส พระพักตร์แลผ่องใสดุจดอกโกมุทบริสุทธิ์
สิริวรรณะ อุปกาสีวกจึงมีจิตคิดการจะยำเกรงพระเดชแห่ง
พระบรมศาสดา มีชนชูชันทั่วสรรพางค์กาย ถึงกับออกปาก
ชื่นชมว่า “อินทรีย์ของท่านผ่องใสยิ่งนัก จฉีวรรณผ่องผุดงาม
บริสุทธิ์ ท่านมีนามว่าอย่างไร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือว่า
ท่านได้เล่าเรียนธรรมะในสำนักอาจารย์ใด เหตุไฉนท่านจึง
รุ่งเรืองด้วยรัศมี ประหนึ่งมีฉัตรกางกั้นไว้เบื้องบน”

*มก. เล่ม ๕๔ หน้า ๓๘๖

อาศัยมานะเพื่อละมานะ

๕๐

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรารภนาจะยังศรัทธาปสาทะของอุปกาสึก จึงทรงเปล่งพระสุรเสียงอันไพเราะว่า “ดูก่อนอุปกาสึก ตถาคตเป็นผู้ไม่ระคนด้วยกิเลส ละแล้วซึ่งบาปกรรมทั้งหลาย ดับสูญซึ่งตัณหาอุปาทาน ตรัสรู้ธรรมเองโดยชอบ โฉนเลยจะมีครูอาจารย์ ศาสตราของตถาคตไม่มี เพราะได้ตรัสรู้ พระสัพพัญญุตญาณด้วยตนเอง บุคคลใดในโลกพร้อมทั้งเทวโลก ที่จะประเสริฐกว่าตถาคตไม่มี”

อุปกาสึกเป็นผู้โชคดีที่ได้มาพบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นปฐมก่อนใคร เมื่อได้ฟังพระพุทธรวาทิเช่นนี้ บังเกิดความเลื่อมใส จึงกล่าวชื่นชมว่า “เราไม่มีความสงสัยในถ้อยวาติของท่านแต่ประการใด เราใครจักถวายนามแต่ท่านผู้มีปรีชาสามารถในการผจญมารว่า พระอนันตชิน”

พระบรมศาสดาผู้ทรงพระมหากรุณายิ่งใหญ่ มีพระประสงค์จะให้พระนามนี้ติดแน่นในใจของอุปกาสึก จึงตรัสล่ำทับว่า “บุคคลในโลกนี้ ที่ผจญมารจนได้รับชัยชนะไม่มีเลย การที่ได้นามบัญญัติจากท่านว่าพระอนันตชิน เป็นการสมควรแท้”

อุปกาสึกได้ฟังคำตรัสรับรองเช่นนั้นก็ดีใจ มีความโลมณัสปริดา ดวงตาแจ่มใส ดวงใจเบิกบาน แสดงอาการเคารพแล้วลาจากไป มุ่งหน้าไปทางอังคชนบท จนถึงหมู่บ้านนายพรานเนื้อ เมื่อนายพรานเห็นก็เกิดความเลื่อมใส เข้าใจว่า

อาศัยมานะเพื่อละมานะ

๕๑

เป็นพระอรหันต์ จึงเข้าดูแลอุปัฏฐากรับใช้ตลอดมา

วันหนึ่ง นายพรานจะต้องเข้าไปล่าสัตว์ในป่าลึกเป็นเวลาหลายวัน จึงให้ลูกสาวคอยจัดเตรียมเรื่องโภชนาหารถวายแทน ธิดาสาวของนายพรานซึ่งมีชื่อว่าจาปากุมาริ ได้จัดแจงอาหารถวายและคอยปฏิบัติรับใช้ตามที่บิดาลัง แต่ครั้งอุปกาชีวกเห็นโฉมงามกุมาริเท่านั้น ราคะกิเลสที่ฝังแน่นอยู่ในขันธสันดานพลันฟุ้งขึ้น เพราะความพอใจยินดีในสาวน้อย จึงได้แต่ถือเอาโภชนาหารกลับไปนอนพร่ำเพ้อคิดถึงนางเป็นที่สุด

จนล่วงไป ๗ วัน พรานเนือกลับมาถึงบ้าน ได้ถามหาพระอรหันต์ของตน ธิดาสาวตอบว่า “ตอนพ่อไม่อยู่ พระคุณเจ้ามาที่บ้านเราเพียงครั้งเดียว จากนั้นก็ไม่เห็นอีกเลย” นายพรานฟังดังนั้นก็ร้อนใจ รีบเดินมุ่งหน้าไปยังบรรณศาลาของอุปกาชีวก เห็นท่านนอนทอดถอนใจหมดอาลัยในชีวิต จึงถามถึงอาพาธที่เกิดขึ้น อุปกาชีวกใคร่จะปิดบังความในใจ แต่เมื่อถูกรบเร้าหนักเข้า ด้วยความที่ตนเป็นผู้มีศีลไม่เคยโกหก จึงตอบไปตามตรงว่า “เราไม่ได้อาพาธอะไร แต่เรามีความรักใคร่ในธิดาของท่าน ถ้าไม่ได้สมดังใจปรารถนา เราคงจะตายอยู่ ณ ที่นี้”

พรานไพรฟังดังนั้น จึงคิดแก้ไขสถานการณ์ผ่อนหนักให้เป็นเบา ด้วยการยกลูกสาวให้ อุปกาชีวกจึงสละเพศนักบวชมาครองเรือน แต่ด้วยความที่ยังผูกพันอาลัยในเพศนักบวช จึงยัง

อาศัยมานะเพื่อละมานะ

๕๒

คงเก็บบริหารทุกอย่างไว้ และเนื่องจากท่านเป็นผู้มีศีล แม้อยู่ในแวดวงพวกวรณไพร ก็ไม่เมาสัตรี ทำหน้าที่เพียงแค่หาบเนื้อไปขายในเมือง

หลังจากนั้นไม่นาน ภรรยาของท่านได้ให้กำเนิดบุตรชายคนหนึ่งชื่อว่า สุภัททะ วันหนึ่ง หลังจากกลับจากหาบเนื้อ ได้ยินภรรยาร้องเพลงกล่อมลูกน้อยในทำนองกระต๊อบกระเทียบ เปรียบเปรยว่า “ลูกเอ๋ยเจ้าจงหลบเสียเถิด อย่ากวนใจแม่เลย ทุกวันนี้แม่ก็ตรอมตรมระทมทุกข์อยู่แล้วที่ได้สามีเป็นนักบวชไปไหนก็อายเขา พ่อเจ้าเป็นคนหาบเนื้อเหมือนทาสกรรมกร ตอนเป็นนักบวชก็ทำกิจของนักบวชไม่สำเร็จ แล้วมาเป็นพ่อเจ้าจะทำกิจของฆราวาสให้ดีได้อย่างไร”

อุปกาชีวกได้ยินดังนั้น เกิดปฏิญ्ञิมานะขึ้นในใจ โพล่งออกไปว่า “เจ้าอย่ามาดูหมิ่นดูแคลนเรา ครั้งเมื่อเราเป็นนักบวชเรามีแต่ความบริสุทธิ์บริบูรณ์ และเรายังมีมหาสมณะรูปหนึ่งที่นำเลื่อมใสเป็นสหาย เจ้าดูหมิ่นเราเช่นนี้ เราไม่อยู่กับเจ้าแล้ว เราจะไปหาสหายของเรา” แล้วท่านก็เดินไปหยิบบริหารนักบวชที่เก็บไว้ ตั้งใจมั่นที่จะออกบวช โดยไม่เยื่อใยในชีวิตการครองเรือนอีก ออกเดินทางมุ่งหน้าไปหาพระบรมศาสดา เทียวถามหาแต่พระอนันตชิน

อาศัยมานะเพื่อละมานะ

๕๓

พระบรมศาสดาทรงรอกอยการกลับมาของอุปกาชีวก จึงตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายว่า ถ้ามีอาชีวกท่านหนึ่งมาถามหา พระอนันตชิน จงพามาพบพระองค์ เมื่ออุปกาชีวกมาถึงวัด-พระเชตวัน และถามหาพระอนันตชิน พระภิกษุจึงพาท่านเข้าพบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงเห็นอัธยาศัยแห่งอริย-มรรคญาณของอุปกาชีวก ผู้เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิตฆราวาสวิสัย จึงทรงพระกรุณาปราศรัยให้เบาใจ และตรัสสอนกัมมฐาน ไม่ช้าอุปกาชีวกก็บรรลุนิพพานเป็นพระอนาคามีบุคคล เพราะอาศัยมานะละมานะจึงได้พบพระในตัว ได้เป็นพระอริยบุคคล มีพรหมโลกเป็นที่ไป และจะได้บรรลุอรหัตผลนิพพานในพรหมโลก

เราจะเห็นว่า ผู้มีบุญมีปัญญาที่ได้สั่งสมอบรมมาดี แม้บางครั้งชีวิตอาจจะพลาดพลั้งบ้าง แต่เมื่อเกิดแรงบันดาลใจ อาศัยมานะเป็นจุดหักเหในชีวิต มุ่งมั่นที่จะทำความดี ย่อมสามารถเปลี่ยนเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีได้ โดยอาศัยมานะที่เกิดขึ้นในใจละมานะที่มีอยู่ในตน จนได้บรรลุนิพพานสมปรารถนาในชีวิต มีพระนิพพานเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เพราะฉะนั้นให้เราเป็นผู้ฉลาดในความคิดตรงนี้ให้มีโยนิโสมนสิการ คิดให้เป็น ถ้าคิดเป็น ก็ให้เห็นธรรมภายใน นักปฏิบัติธรรมต้องฉลาดในกุศลธรรมทุกอย่าง ฉลาดคิด ฉลาดทำ แล้วเราจะเข้าถึงพระรัตนตรัยในตัวกันทุกคน